

ANZELMO MATUČIO ASMENINĖ BIBLIOTEKA ALYTUJE

Vilmantė Petrusevičienė | Anzelmo Matučio memorialinis muziejus
A. Matučio g. 8, LT-62142 Alytus, Lietuva
El. paštas: matutis@alytausmuziejus.lt

Nuo 1989 metų Alytuje veikia vaikų poeto, pedagogo, kultūros veikėjo Anzelmo Matučio-Matulevičiaus (1923–1985) memorialinis muziejus. Šio muziejaus rinkinį (apie 5200 vienetų) sudaro septynios eksponatų grupės. Gausiausia iš jų (2111 vienetų) – knygos ir kiti leidiniai. Ši eksponatų grupė tebeplėdama, bet pagrindinę ir svarbiausią jos dalį sudaro rašytojo memorialinė biblioteka. Ją, kaip ir visą A. Matučio memorialinį palikimą, 1989 m. muziejui perdavė poeto našlė Marija Matulevičienė. A. Matučio bibliotekos turinį formavo jo kaip mokytojo profesinė veikla – daugiausia sukaupia grožinės literatūros, bet yra ir mokomųjų leidinių, žodynų, katalogų, mokslo populiarinimo leidinių bei fotoalbumų. Svarbią vietą bibliotekoje užima literatūra vaikams. Muziejine prasme vertinga kolekcija – paties A. Matučio kūrybos bei vertimų leidiniai.

Asmeninės bibliotekos atsiradimą bei sudėtį lėmė savininko asmenybė, profesija ir jo gyventas laikas. Priminsime, kad rašytojas gimė Marijampolės apskrityje, Iglirkėlių valsčiuje, Zomčinės kaime, 1942 m. baigęs Marijampolės mokytojų seminariją mokytojavo mažuose Alytaus rajono miesteliuose. Nuo 1950 m. gyveno ir dirbo Alytuje. Savo darbu, kultūrine veikla pelnė miesto gyventojų meilę ir pagarbą, rajone garsėjo kaip puikus turistinių žygių, kelionių Nemunu organizatorius. 1971 m. Varėnos rajono girioje pasistatydino medinį namelį ir kiekvieną vasarą ten gyveno. Gamta ir kelionės buvo pagrindiniai jo kūrybos įkvėpimo šaltiniai. A. Matutis parašė per 30 knygų, dauguma jų – poezija vaikams. Parengė literatūros bei istorijos skaitinių knygų ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikams, iš rusų kalbos išvertė estų, kirgizų, baltarusių, rusų poetų eilėraščių, parašė apybraižų, libretą Jurgio Gaižausko operai „Buratinas“. A. Matučiu suteikti nusipelnusio mokytojo (1973) ir nusipelnusio kultūros veikėjo (1983) vardai. Už kūrybą vaikams rašytojas apdovanotas dviem premijomis Lietuvoje, o 1984 m. knyga *Margaspalvė genio kalvė* (1980) buvo įvertinta Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos (IBBY) garbės diplomu.

Su knyga būsimas poetas susidraugavo besimokydamas Igliaukos pradinėje mokykloje ir perskaitė visas mokyklos bibliotekėlėje tuomet buvusias knygas. Gimtojo kaimo vaikai dėl to jį buvo praminę knygų graužiku. Vaikystėje mėgo skaityti Vytės Nemunėlio, Kazio Binkio kūrybą. Dėl knygos *Meškeriotojas* teko net susikauti su bendramoksliais, nes bibliotekoje buvo tik vienas egzempliorius. Mokymosi Marijampolės marijonų gimnazijoje metais būsiamam rašytojui didelį įspūdį darė Maironis, Vincas Mykolaitis-Putinas, Antanas Miškinis, Salomėja Nėris, dėl šmaikštumo patiko Teofilis Tilvytis¹. A. Matučio jaunystės draugas Juozas Karsoka prisiminimuose rašė, kad juodu suartinęs pomėgis literatūrai. Abu gimnazistai sekė tuo metu jau pripažintų literatų Vytauto Mačernio, Eugenijaus ir Leonardo Matuzevičių, Leonardo Žitkevičiaus kūrybą. Net laisvalaikio pasivaikščiėjimams jie rinkdavęsi ne Marijampolės pagrindinę gatvę, *varšavine* vadinamą, bet miesto kapines, kur prie Žemaitės, Petro Armino-Trupinėlio paminklų svajodavo, filosofuodavo, deklamuodavo mėgstamų poetų eiles². Anzelmas ir pats vis dažniau ėmė rašinėti eiles, įsitraukė į gimnazijos literatų veiklą. Pirmieji jo kūrybiniai badymai pasirodė 1937 m. žurnale vaikams „Šaltinėlis“, vėliau ir žurnaluose „Žvaigždutė“, „Ateities spinduliai“, „Žiburėlis“. Kadangi jis tapo aktyviu šių žurnalų bendradarbiu, galima manyti, kad leidinius prenumeruodavo ar kitaip įsigydavo.

1942 m. pradėjęs mokytojauti A. Matulevičius namuose jau turėjo sukaupęs šiek tiek knygų. Tai buvo lietuvių, rusų klasikų kūriniai, keletas užsienio rašytojų knygų. Nors iš kuklaus mokytojo atlyginimo retai galėjo skirti pinigų knygoms, bet įsigudrindavo jų kažkaip gauti. Pokario metais mokyklų ir miestelių bibliotekose knygų labai trūko, tuomet A. Matutis gimnazistams mielai leisdavo pasinaudoti savo knygomis. Buvusi Seirijų (Lazdijų r.) gimnazijos mokinė Ona Katkauskaitė-Butkevičienė prisimena, kaip 1949–1950 mokslo metais mokytojas A. Matutis jai skolindavęs grožinės literatūros knygas, reikalingas pamokoms. Pasiimti knygų ji buvo kviečiama į šalia mokyklos buvusius jaunojo mokytojo namus. Tai būvęs senukų Balionių name nuomojamas kuklus dviejų kambarėlių butas, kuriame glaudėsi mokytojo šeima. Parsinešusi skolintą knygą gimnazistė ją perskaitydavo, parašydavo santrauką ir duodavo nusirašyti bendraklasėms. O. Butkevičienei atmintin įstrigo iš mokytojo gauta Juozo Tumo-Vaižganto knyga *Dėdės ir dėdienės*,

1 Poetas A. Matutis pasakoja apie save. Garso įrašas. 1979-06-13. Lietuvos centrinis valstybės archyvas, Mg 02067-I.

2 Juozo Karsokos laiškas-atsiminimai apie A. Matutį. Panevėžys, 1990. A. Matučio memorialinis muziejus, AMMGEK 3229/ R689.

nes tuomet šio autoriaus kūriniai buvo laikomi pavojingais politinei sistemai ir iš bibliotekų buvo išimti.³

Didžioji dalis bibliotekos buvo sukaupta maždaug 1960–1985 metais. Tai siejama su gausesne knygų leidyba Lietuvoje bei palankesnėmis A. Matučio gyvenimo sąlygomis Alytuje. 1961 m. rašytojo šeima įsikėlė į ką tik pastatytą nuosavą namą Taikos gatvėje. Knygos buvo kaupiamos rašytojo darbo kambaryje, o periodika – šalia esančiame sandėliuke. Knygas dažniausiai pirkdavo pats rašytojas. Miesto knygyne A. Matutį alytiškiai dažniausiai sutikdavo antradieniais, kai buvo atvežamos naujos knygos. Kita bibliotekos dalis – dovanoti leidiniai. Knygą ar fotoalbumą kaip atminimo dovaną rašytojas gaudavo iš savo skaitytojų, autorių įvairiomis progomis. Apie įprotį skaityti atsiminimuose rašė Matulevičių kaimynė gydytoja Rita Kiguolienė: „Poetas Matutis labai daug skaitydavo, ypač grožinę literatūrą. Mėgdavome ir padiskutuoti viena ar kita tema. Pastebėjau, kad nebuvo nė vienos jo neperskaitytos knygos išleistos lietuvių kalba. Be to, atkreipiau dėmesį į tokį jo būdo bruožą – apie nė vieną parašytą veikalą nėra atsiliepęs neigiamai, nė vienas rašytojas nėra susilaukęs neigiamos charakteristikos.“⁴

RAŠYTOJO BIBLIOTEKOS TEMINĖ SUDĖTIS

A. Matučio biblioteka saugoma jo darbo kambaryje, taip, kaip paliko namų šeimininkas – didelėje, per visą sieną spintoje, vadinamoje *sekcija*, ir atskirose knygų lentynose, kurios buvo perkamos palaipsniui, pritrūkus vietos naujoms knygoms, ir statomos viena ant kitos. Bibliotekoje iš viso yra 1960 vienetų leidinių. Kai kurių leidinių yra keli ar net keliolika egzempliorių. Iš viso suskaičiuojama daugiau kaip 1200 pavad. knygų ir brošiūrų, 36 pavad. periodikos leidinių, apie 40 žemėlapių ir kitų lakštinių spaudinių.

Bibliotekos turinį nulėmė A. Matučio profesinė veikla. Lietuvių kalbos ir literatūros mokytojas, rašytojas daugiausia sukaupė grožinės literatūros (apie 1300 knygų), iš jų 350 – lietuvių autorių prozos ir poezijos kūriniai. Bibliotekoje galima rasti Jono Avyžiaus, Juozo Baltušio, Jono Biliūno, Petro Cvirkos, Juozo Grušo, Vinco Krėvės, Vlado Mozūriūno, Juozo Paukštelio, Antano Vienuolio raštus, Lazdynų Pelėdos, Žemaitės, Ievos Simonaitytės, Balio Sruogos, Kazio Sajos, Vytauto Petkevičiaus, Romualdo Lankausko, Jono Mikelinsko, Broniaus Radzevičiaus, Algimanto Zurbos, Mykolo Slucko, Prano Treinio ir kitų autorių knygų. Tiek pat yra poezijos knygų: Algimanto Baltakio, Justino Marcinkevičiaus, Eduardo Mieželaičio *Raštai*, nemažai Maironio, Kosto Kubilinsko, Eugenijaus Matuzevičiaus, Alfonso Maldonio ir kitų poetų kūrinių. Per 200 leidinių priklauso užsienio autoriams.

Be dominuojančios grožinės literatūros, apie 60 leidinių yra mokomieji: vidurinių mokyklų literatūros vadovėliai, kuriuose publikuojami ir A. Matučio eilėraščiai: *Gimtasis žodis* III klasei (1961, 1962), IV klasei, (1962), II klasei (1967); *Mokyklos takeliu* II klasei (Warszawa, 1970); *Vyturys* I klasei (1973); *Ažuolėlis* II klasei (1974) ir kiti. Yra alytiškio mokytojo Kazio Klimavičiaus matematikos vadovėlis *Skaičiuokim greit* (1961) su autoriaus dedikacija. Pats A. Matutis greičiausiai žinių sėmėsi iš *Praktinio fotografijos vadovėlio* (1954) bei *Žvejo vadovo* (1982). Tiek pat knygų (apie 60) yra skirtų tautosakai, literatūros mokslui ir kalbotyrai: *Lietuviškų svotbinių dainų* 2 tomai (1955), *Lietuvių tautosakos* keli tomai (1962, 1967, 1968), *Lietuvių liaudies menas* (1957, 1962, 1974), Simono Daukanto *Žemaičių tautosakos* 2 tomai (1984), iš Murmansko parsivežtos samių pasakos rusų kalba *Саамские сказки* (Мурманск, 1959), Kazimiero Būgos *Rinktiniai raštai* (1958–1961), Juozo Balčikonio *Rinktiniai raštai* (1978–1982). Išsaugota ir keletas buvusios A. Matučio mokinės kalbininkės Aldonos Paulauskienės darbų. Likusią bibliotekos dalį sudaro žodynai, katalogai, mokslo populiarinimo, turizmo leidiniai ir fotoalbumai.

Bibliotekos sudėtis pagal kalbas yra tokia: daugiausia leidinių lietuvių kalba – apie 1760; 164 – rusų kalba; po keliolika leidinių baltarusių, lenkų, ukrainiečių; po keletą knygų rumunų, vengrų, latvių, vokiečių, anglų, moldavų, kirgizų; po 2 suomių, prancūzų, 1 leidinys tadžikų kalba. Knygų įvairių tautų kalbomis A. Matučio lentynose atsirasdavo po Sovietų Sąjungos ir tarptautinių rašytojų konferencijų, suvažiavimų, kur komunikabilus vaikų poetas lengvai susipažindavo su kolegomis.

Didžioji bibliotekos leidinių dalis (apie 1660) išleista 1961–1985 metais, apie 230 išlietų 1941–1960 metais, apie 70 – 1921–1940 metais. Iš seniausių galima paminėti: *J. Damijoniščio Lietuvių kalbos gramatika* ir *Rygiškių Jono Lietuvių kalbos gramatika* (1923, be viršelių); suomių tautos epas *Kalevala* (1922, su Alytaus valdžios gimnazijos atspaudu), Vinco Krėvės *Raštų* penktas (1923) ir septintas (1926) tomai, *Likimo keliais* (1929); vadovėlis pradžios mokyklos IV skyriui *Aušrelė* (1943, be viršelių), K. Kurtučio vadovėlis *Darželis* (1938); Konstantino Bajerčiaus eilėraščių rinkinys *Žemės vieškeliai* (1930); Stasio Tamulaičio novelių knyga *Rudens melodijos* (1938); Vinco Kudirkos *Satyros* (1941).

Sovietinės valdžios metais mokytojui tikrai nebuvo saugu namų bibliotekoje laikyti pulkininko Jono Petruičio knygą *Kaip jie mus sušaudė* (Kaunas, 1943) arba Broniaus Daunoro *Čekisto naguose* (Kaunas, 1943). Iš periodinių leidinių seniausias

3 *Onos Butkevičienės-Katkauskaitės atsiminimai apie mokytoją Anzelmą Matutį*. Alytus, 2011. A. Matučio memorialinis muziejus, archyvas.

4 *Ritos Kiguolienės prisiminimai apie Anzelmą Matutį*. Alytus, 2000. A. Matučio memorialinis muziejus, AMMGEK 3310/ R697.

„Lietuvos žinių“ literatūros ir mokslo nemokamas priedas „Aušrinė“ (1912 m., nr. 16–18, M. Kuktos spaustuvė Vilniuje). Iš 40 lakštinių leidinių yra apie 30 žemėlapių (1921 m., 1940 m., Pietų Lietuvos, Baltarusijos, Lenkijos vietovių).

LITERATŪRA VAIKAMS

Svarbią vietą bibliotekoje užima knygos vaikams. Jų yra apie 300, neskaitant paties A. Matučio kūrybos. Du trečdalius sudaro poezija – pradedant lietuvių liaudies dainomis, Kristijonu Donelaičiu, baigiant 1984–1985 metų V. Reimerio, E. Selelionio R. Skučaitės ir kitų poetų knygomis. Didesnę dalį kitų tautų poezijos sudaro rusų poetų kūryba. Seniausi leidiniai vaikams – iš tarpukario laikotarpio: lietuvių pasaka *Eglė žalčių karalienė* (1924), Luigi Bertellio *Vytukas Šnypštukas, skruzdėlių karalius* (vertė Pr. Mašiotas, 1928), Bronės Buivydaitės *Trys bičiuliai* (1937), Vytauto Tamulaičio *Ateina pavasaris* (1937). Yra 1947–1961 metų leidinių. Tarp jų daug Kosto Kubilinsko knygelių (nuo 1956), keletas įvairių autorių eilėraščių rinktinių vaikams, po vieną kitą A. Puškino, A. Barto, S. Nėries, Maironio, V. Giedros knygelę. Dauguma sukauptų vaikiškų knygų išleistos 1962–1985 metais.

MATUČIO KŪRYBA KNYGOSE IR KITUOSE LEIDINIUOSE

Muziejine prasme svarbiausia leidinių kolekcija laikoma paties A. Matučio sukaupta beveik visa publikuota jo kūryba bei vertimai: apie 40 pavadinimų knygų, daugiau kaip 30 pavadinimų periodinių leidinių su jo kūriniais. Autorius išsaugojo tarpukaryje leistų žurnalų „Šaltinėlis“ (Marijampolė) 1936–1937 metų ir „Žvaigždutė“ (Kaunas) 1938–1939 metų komplektus. Šiuose leidiniuose pasirodė pirmieji gimnazisto Anzelmo eilėraščiai, pasirašyti Matulevičiaus bei Matulaičio pavardėmis. Čia norėtume paminėti knygą, kuri taip ir nebuvo išleista. Tik iš muziejuje saugomų poeto bičiulio Juozo Karsokos atsiminimų sužinome, kad jiems susitikus Kaune 1946 m. A. Matutis jau turėjo „pilnai paruoštą ir iliustruotą nemažos apimties poezijos knygą vaikams. Autorius laikė ją lyg šventenybę ant kelių ir tikėjo ją išleisias, „kai tik Lietuva taps laisva“. Knygos turinys ir iliustracijos buvo išimtinai tautiniais motyvais ir apie viešumą tuo laikmečiu nebuvo ko ir svajoti. Tik kai kuriems eilėraščiams iš tos knygutės buvo lemta išvysti dienos šviesą vėliau išleistoje knygoje *Genių kalvė*.“⁵

Pirmoji A. Matučio knygelė pavadinimu *Suskaičiuok* buvo išleista 1947 metais. Tai eiliuoti skaičiavimo uždaviniai mažiesiems pagal N. Končalovską. Autoriaus

knygų lentynose guli 1948 metų leidimo eilėraščių rinkiniai *Grok, žiogeli, smuikeliu, Genių kalvė* ir visos kitos iki 1986 m. išleistos poeto knygos. Iš viso jų – per 30. Vėliausiai pasirodžiusios *Žilo šilo darbininkai* (1985), *Brolis molis* (1985), *Auksinės rankos* (1986), po autoriaus mirties išėjusios Irinos Tokmakovos į rusų kalbą išverstos *Все друг с другом говорят* (Maskva, 1987) ir *Лесной телевизор* (Vilnius, 1987). Bibliotekoje saugoma ir A. Matučio iš rusų į lietuvių kalbą išverstų rusų, baltarusių, kirgizų, estų poezijos knygų. Pagalbinėse namų patalpose A. Matutis išsaugojo pluoštą prenumeruotų sovietmečio periodinių leidinių, bet tik tuos, kuriuose spausdinta jo kūryba, straipsniai ar kita su juo susijusi informacija. Todėl turime tik pavienius numerius, daugiausia vaikams skirtų žurnalų „Genys“, „Žvaigždutė“, laikraščio „Lietuvos pionierius“ (1958–1977). Yra keletas žurnalų „Šluota“, „Jau-nimo gretos“ numerių su poeto satyriniais eilėraščiais. Tarp A. Matučio leidinių išsiskiria jubiliejinė paties autoriaus sudaryta mažo formato 16 puslapių knygelė *Grok, žiogeli, smuikeliu*. Ši, Alytuje 1983 m. išleista, rankraščio faksimile išspausdinta rinktinė tarsi jungia visą poeto kūrybinį kelią. Autorius į ją sudėjo trylika kruopščiai atrinktų eilėraščių ar jų ištraukų, žyminčių svarbius kūrybinio gyvenimo įvykius bei kertines pasaulėžiūros nuostatas. Šitą knygelę, pavadinęs *Mažiausių eilėraščių rinktine*, autorius dalijo svečiams, draugams ir pažįstamiems savo gimimo 60 metų jubiliejaus proga.

ĮRAŠAI IR DEDIKACIJOS

Memorialiniu požiūriu vertinga bibliotekos dalis – autografuotos ir dedikuotos knygos. A. Matutis parašu pažymėjo tik nedidelį kiekį anksčiausiai įsigytų knygų (18 vnt.). Savo kūrybos knygų po vieną egzempliorių yra pažymėjęs priklijuota vizitine kortele su parašu (30 vnt.). Nedidelė dalis knygų yra su sūnaus Vytauto, marčios Elvyros ir kitų asmenų autografais. Keliose knygose palikti A. Matučio taisymai ir pastabos. Pavyzdžiui, Edvardo Drėgvos knygelėse *Riešutauti aš ėjau* (1974) ir *Vasaros kraitelė* (1978) pavinguoti beveik visi eilėraščiai, o prie eilėraščio „Jeigu žiemą ateitum“ parašyta: „Geras – kol kas vienintelis, su vaikiškos psichologijos doze.“ Griežtos pastabos padarytos ir Petro Gaulės knygelėje *Vaivorykštė* (1978). Pavingiavimais, pastabomis ir vertinimais „silpnas“, „nieko naujo“, „kažkur girdėta“ pažymėti beveik visi eilėraščiai. Pastabomis išmarginta ir Meilės Kudarauskaitės knygelė *Vorų žemėlapiai* (1977), tik prie vieno eilėraščio

5 Juozo Karsokos laiškas-atsiminimai apie A. Matutį. Panevėžys, 1990. A. Matučio memorialinis muziejus, AMMGEK 3229/ R689.

parašyta: „Gal vienintelis gerėlesnis“. A. Matutis yra palikęs taisyimų ir savo keliose knygėlose: *Grok, žiogeli, smuikeliu* (Kaunas, 1948), *Arteko trimitai* (1963), *Negriukas Džonis* (1951).

Įdomios informacijos, papildomų biografinių žinių suteikia knygų dedikacijos. Jos kalba apie tai, kad mažieji skaitytojai mėgo A. Matutį, apie jo gebėjimą bendrauti, apie santykius su rašytojais bei kitais kūrėjais. Štai apie 50 leidinių su įrašais, rodančiais, kad knyga buvo padovanota. Viena dalis įrašų – nuo įvairių asmenų, pradedant gatvės kaimyne R. Kiguoliene, baigiant bičiuliais iš Murmansko (Rusija). Kita dalis – įrašai atminimui nuo įvairiausių kolektyvų: mokyklų, lopšelių-darželių, auklėtinių, jaunųjų literatų, stovyklautojų, spaliukų, gamtininkų, turistų, statybininkų vaikų ir kt. Dovanotojų geografija driekiasi nuo Šlynakiemio kaimo Punsko valsčiuje (Lenkija) iki Rokiškio rajono. Vienintelė bibliotekoje esanti maldų knyga pavadinimu *Vyrai broliai* taip pat su įrašu: „Mielam Anzelmui Kun. VBirbilas. Santaika, 1946.V.2“. Ji primena, kad apie 1943 m. A. Matutis sukūrė žodžius Santaikos himnui, kuriuo nepaprastai didžiavosi tuometinis Santaikos (Alytaus r.) parapijos klebonas Vincas Birbilas.

Bibliotekos lentynose guli ir daugiau kaip 100 knygų su autorių dedikacijomis A. Matučiu. Kai kurie autoriai kolegai yra užrašę ne vieną savo knygą. Be lietuvių autorių, yra rašytojų iš Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos, Latvijos, Estijos, Moldavijos. Kūrėjų dedikacijos įvairios: vienos oficialios, lakoniškos, kitos nuoširdžios, iškalbingos. Šie įrašai dažnai liudija pagarbą ir dėkingumą A. Matučiu kaip kolegai, „didžiai gerbiamam mokytojui“, „mielam draugui“, „brangiam bičiuliui“, „plunksnos broliui“, „seniausiam prieteliui“, „girių Karaliui“, „vaikų širdžių Valdovui“. Sunku išrinkti pačius įdomiausius. Štai Eugenijaus Matuzevičiaus dedikacijos papildė laiškuose gražiai atsiskleidusią jūdviejų ilgametę inteligentišką ir nuoširdžią bičiulystę bei rodo tradiciją su kolega keistis naujomis knygomis. Knygoje *Kol saulė nusileis* (1977) E. Matuzevičius užrašė: „Mano senam ir geram bičiuliui, puikiam vaikų pasaulio poetui, gamtos burtininkui, miškų metraštininkui Anzelmui Matučiu, – visada su geriausiais kūrybinės sėkmės linkėjimais! – Tavo Eug Matuzevičius – Vilnius, 1977.VI.28“⁶. Alfonsas Maldonis knygoje *Kelionė* (1975) paliko tokį įrašą: „Mielam Anzelmui – didžios mažųjų poezijos kapelmeisteriui, girių sargui ir žuvų siaubui – Alfonsas, 1982.II.19“⁷.

Dedikacijos liudija ilgametį bendravimą su Lenkijos lietuvių visuomenės veikėju, mokytoju, poetu Jonu Stoskeliūnu (1913–1991). Skaitinių vadovėlyje *Gimtinės vieškeliu* (Warszawa, 1985) autorius J. Stoskeliūnas užrašė: „Brangiajam Bičiuliui Anzelmui Matučiu, padėjusiam savo puikiais eilėraščiais išgražinti šį vadovėlį, o vieną eilėraščių specialiai dedikavusiam, skiriu atminimui su padėka iš širdies gel-

mių. J. Stoskeliūnas Punksas, 1985.IX.18⁶⁸. Vytauto Petkevičiaus įrašai knygose dažnai humoristiniai. Knygoje *Molio Motiejus – žmonių karalius* (1978) autorius šmaikštauja: „Anzelmonui – galvai/ ir Marijonai – kaklui –/ pasukinėk, Matutiene! [V. Petkevičiaus autografas]“⁶⁹.

Daug metų A. Matutis palaikė korespondencinius ryšius su talentinga vaikų poete, vertėja iš Maskvos Irina Tokmakova. Į rusų kalbą ji išvertė A. Matučio *Šnekučius*, o jis į lietuvių kalbą kolegės eilėraščių rinkinį *Kakariekū* (1986). Iki paskutinių poeto gyvenimo metų truko susirašinėjimas dėl *Girios televizoriaus* vertimo į rusų kalbą. Iš dviejų dedikacijų knygoje galima suprasti, kad I. Tokmakova viešėjo Matučio drevėje netoli Rudnios (Varėnos r.). Sužavėta neįprastu kolegos būstu gamtos prieglobstyje, ji dedikaciją savo knygoje *Летний ливень* (Москва, 1980) užrašė eilėmis:

Пусть сходятся наши дороги.
Работа не так и легка.
Пускай переводятся строки
На наши два языка.

Есть праздники в жизни и будни.
Уйдут и приходят опять.
Но радости больше, чем в Рудне
Насвете нигде не сыскать.
Ирина. 30/XI-82 Москва¹⁰

Jautrų eilėraščių tautiečiui kolegai Vytės Nemunėlio knygoje *Meškiukas Rudnosiukas* (Los Angeles, Kalifornija, 1966) užrašė autorius Bernardas Brazdžionis:

Iš dienų vaikystės slėnio,
iš pavasario dienų
semiam džiaugsma,
laimę, skausmą,
semiam šaukštais milžinų
O meškiukai Rudnosiukai
„po pušim sena sena“
tesidžiaugia, mielas drauge,
Lietuvos keliais einą...

6 A. Matučio memorialinis muziejus, AMMGEK 1410/ K1410.

7 Ten pat, AMMGEK 1327/ K1327.

8 Ten pat, AMMGEK 1359/ K1359.

9 Ten pat, AMMGEK 1335/ K1335.

10 Ten pat, AMMGEK 1374/ K1374.

ten, nuo Pasvalio, nuo Biržų,
 nuo Telšių, nuo Alytaus –
 žiemą – glostomi snieguolių,
 vasarą – gėlių lietaus –

[Vytės Nemunėlio autografas] 1979 Los Angeles.¹¹

Su paties A. Matučio dedikacijomis į muziejų sugrįžo kol kas tik aštuonios knygos, nors poetas yra išdovanojęs daugybę savo knygų ir dažnai jas užrašydavo. Jo dedikacijos taiklios, skirtos konkrečiam adresatui. Pedagogei Onutei Buinevičiūtei knygoje *Margaspalvė genio kalvė* (1980) užrašė: „Onutei – nedidutei – [A. Matučio autografas] 1980.X.18“¹². Buvusiai mokinei, rašytojai Emilijai Liegutei į *Genių kalvę* (1970) A. Matutis dedikaciją užrašė eilėmis: „Audružė/ Ūžaus/ Slėniuos, kloniuos,/ Brazdens/ Rudens/ Šalna balta.../ Tu nepabūk/ Rudens geltono!/ Ir žiemą būk/ Žalia rūta!/ Simniškei Emilijai – 1970.XII.27 [A. Matučio autografas]“¹³.

Anzelmo Matučio memorialinio muziejaus knygų rinkinys pasipildo ir muziejui dedikuotomis knygomis. Jų autoriai dažnai būna susiję su A. Matučiu. Viena dedikuota knyga rusų kalba į muziejų buvo atsiųsta paštu iš Maskvos 2005 metais – tai Vladimiro Aleksandrovo knyga *Акунка* (Москва, 2004). Ją atsiuntė autoriaus našlė Lidija Aleksandrova, užrašiusi dedikaciją: „Нам, русским людям, Литву подарил А. Матулис. Спасибо огромное ему и этой Земле. Л. Александрова 2005 г.“¹⁴ Ši dovana muziejui liudija A. Matučio draugystę su maskviečiu rašytoju, vertėju, vaikų literatūros kritiku Vladimiru Aleksandrovu (1934–1992). Literatūra vaikams juos suvedė apie 1977 metus ir bičiulystė truko iki paskutinių gyvenimo metų. V. Aleksandrovo šeima ne kartą buvo viešėjusi A. Matučio drevėje, žavėjosi poeto asmenybe ir jo gyvenimo būdu. Praėjus 12 metų po V. Aleksandrovo mirties, žmona Lidija išleido vyro noveles, sukurtas lietuviškame kaime, kur visa šeima leisdavo vasaras, o knygą pavadino pirmuoju dukters ištartu žodžiu „akūka“. Su nepaprastu jautrumu ir įžvalgumu parašytoje knygoje minimi du Lietuvos rašytojai – A. Matutis ir K. Marukas.

BIBLIOTEKOS SAUGOJIMO PROBLEMOS IR PRIEINAMUMAS LANKYTOJAMS

Bendra bibliotekos būklė nėra bloga. Prastesnės būklės yra dalis knygų ir žemėlapių, išleistų iki 1950 metų. Leidiniai saugomi autentiškų baldų lentynose, jos uždaromos slankiojančiais stiklais, todėl apsaugoti nuo šviesos poveikio sudėtinga. Leidinių apskaita tvarkoma eksponatų inventorius knygoje,

sudarytas trijų rūšių kortelių katalogas. Dėl techninių priežasčių skaitmeninimas kol kas nevykdomas.

Poeto biblioteka yra memorialinio kambario ekspozicijos dalis, todėl ji lankytojams matoma. Naudotis bibliotekos leidiniais galima pačiame muziejuje. Dažnai A. Matučio knygomis naudojasi muziejaus edukacinių programų dalyviai. Atskiros leidinių grupės yra eksponuojamos laikinose teminėse muziejaus parodėlėse, kartais skolinama eksponuoti švietimo įstaigoms. Leidiniai skolinami, išduodamos jų kopijos vadovaujantis Alytaus kraštotyros muziejaus patvirtinta naudojimosi rinkiniais tvarka.

Ši apžvalga – pirmoji publikacija apie A. Matučio asmeninę biblioteką.

Įteikta 2015 m. sausio 30 d.

Priimta 2015 m. vasario 18 d.

11 A. Matučio memorialinis muziejus, AMMGEK 1382/ K1382.

12 Ten pat, AMMGEK 3345/ K1682.

13 Ten pat, AMMGEK 3063/ K1633.

14 Ten pat, AMMGEK 3437/ K1748.